РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на Николина Петрова Гаврилова на тема:
„Стимулиране на детската креативност чрез откривателско учене в заниманията по интереси в начална училищна възраст“

за присъждане на ОНС „Доктор“ по професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по докторска програма “Методика на обучението в детската градина и началното училище по родинознание и природознание”

Рецензент: доц. д-р Любка Кръстева Алексиева, ФНОИ, СУ „Св. Климент Охридски“

1. Съответствие на процедурата с действащата нормативна уредба

Настоящата рецензия е изготвена на основание Заповед № РД-38-109/04.03.2026 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“, във връзка с чл. 4 от ЗРАСРБ. Посочената заповед е следствие от проведена процедура за предварително обсъждане на дисертационния труд на заседание на катедра „Начална училищна педагогика“, проведено на 24.02.2026 г. (Протокол № 9). Процедурата завършва с положителен вот от членовете на катедрата за придвижване на дисертацията към публична защита и избор на членове на научното жури. Въз основа на това Факултетният съвет на ФНОИ взема решение за откриване на процедура за публична защита и одобрява предложения състав на научното жури (Протокол № 3/24.02.2026 г.). Предложението за научното жури е вписано в Регистъра на СУ за членове на научни журита под № 134/25.02.2026 г.

2. Общо биографично представяне на кандидата

Николина Гаврилова е родена на 28 юли 1972 г. Завършва висшето си образование в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, специалност „Начална училищна педагогика“ с втора специалност „История“ (1990–1995). В последствие придобива допълнителни квалификации, включително правоспособност за преподаване на английски език в начален етап (2002) и втора професионално-квалификационна степен (2018). В периода 2021–2025 г. е задочен докторант в докторска програма „Методика на обучението в детската градина и началното училище по родинознание и природознание“ към катедра „Начална училищна педагогика“, ФНОИ, СУ.

Професионалният ѝ път се характеризира с дългогодишен опит в системата на образованието, включващ преподавателска, експертна и управленска дейност.

Работила е като начален учител, заемала е експертни и ръководни позиции в образователни институции и държавна администрация, както и е участвала в преподавателски и научноизследователски дейности, включително в Софийски университет. Към момента е главен експерт в Института по образованието към МОН. Професионалната биография на Николина демонстрира устойчив интерес към развитието на образователната практика и към внедряването на иновативни подходи в обучението.

3. Актуалност на проблематиката на дисертационен труд

Темата на дисертационния труд е актуална в контекста на съвременното образование, ориентирано към компетентностен подход, развитие на ключови умения и стимулиране на креативността като значим образователен приоритет. В условията на бързо променяща се социална и технологична среда развитието на креативност в начална училищна възраст се разглежда като фундамент за бъдеща адаптивност, инициативност и способност за решаване на проблеми. В този смисъл изборът на заниманията по интереси като организационна форма за реализиране на откривателско учене е обоснован и концептуално съвместим с актуалните образователни политики. Дисертационният труд адресира важен проблем – разминаването между декларативното утвърждаване на креативността като цел и реалните педагогически практики. Този фокус придава както научна, така и практическа значимост на изследването.

4. Структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд е разработен в обем от 258 страници, от които 190 страници основен текст, традиционно структуриран в увод, четири основни глави, изводи, приноси, практически препоръки, списък на използваната литература, състоящ се от 113 библиографски източника (40 на кирилица и 73 на латиница), и 60 страници с приложения. Структурата е логически изградена по схемата: теоретична рамка – методология – модел – емпиричен анализ.

Увода на дисертационния труд е ясно структуриран и изпълнява основните си функции – въвежда в изследователския проблем, аргументира неговата актуалност и очертава логиката на изследването. Авторката обосновава значението на креативността като ключова образователна цел и разглежда възможностите за нейното развитие чрез откривателско учене в заниманията по интереси. Формулирани са целта, задачите и изследователската хипотеза,

като е очертана връзката между теоретичната рамка и емпиричното изследване. Уводът създава добра основа за последващото разглеждане на проблема в основните глави на труда.

В **първата глава** е представен обстоен теоретичен анализ на понятието „креативност“ и на педагогическите концепции, свързани с откривателското и изследователското учене. Авторката проследява развитието на идеята за креативността в класически и съвременни психологически и педагогически теории, като систематизира различните интерпретации – от разбирането ѝ като индивидуална способност за генериране на оригинални идеи до разглеждането ѝ като процес, развиващ се в социална и образователна среда. В анализа са съпоставени различни теоретични подходи, включително конструктивистки, социокултурни и експериментално ориентирани модели на учене, което позволява на докторантката да изведе логическата връзка между откривателското учене и развитието на креативността. Особено важно е, че теоретичният преглед не остава на ниво историческо изброяване, а е насочен към извеждане на педагогически релевантни характеристики, приложими в начална училищна възраст. Ценен принос в тази глава е многокомпонентното разглеждане на креативността – като когнитивен, поведенчески, мотивационно-рефлексивен и социален конструкт. Чрез това структуриране авторката успява да операционализира понятието и да го преведе от абстрактна теоретична категория към педагогически измерим и проследим феномен.

Допълнително достойнство на изложението е включването на психологически и невропсихологични основания на креативността, както и разграничаването на когнитивни, регулативни и мотивационни механизми, което задълбочава разбирането за процесуалната природа на креативното мислене. Положително впечатление прави и формулирането на ясно работно определение на креативността, съотнесено към използвания изследователски инструментариум, което осигурява концептуална и методологическа последователност на изследването.

Във **втора глава** е представена методологията на изследването. Формулирани са целта, задачите, обектът и предметът на изследването, както и основната хипотеза, като тяхното представяне е разпределено в различни подраздели на главата. Методологичната рамка обхваща както теоретичен анализ и предварително диагностично проучване, така и експериментално изследване, реализирано чрез дизайн тип A–B–A (констатиращ, формиращ и контролен етап).

Изследователският дизайн съчетава различни методи – анкетни проучвания, педагогическо наблюдение, анализ на документи, тестови измервания (включително стандартизирания тест TTCT), самооценъчни инструменти и анализ на творчески продукти. По този начин се осигурява възможност за разглеждане на изследвания проблем от различни перспективи.

Количествените данни са обработени чрез подходящи статистически методи (t-тест за зависими и независими извадки, анализ на ефекта чрез Cohen's d и др.), което позволява проследяване на динамиката между констатиращия (A_1) и контролния (A_2) етап. Положително може да се оцени стремежът към комбиниране на количествени и качествени подходи, както и включването на различни източници на данни. В методологичната част са представени също етапите на изследването, ролите на участниците в изследователския процес и етичните аспекти, което допринася за по-пълно очертаване на изследователската рамка.

Третата глава представя авторския педагогически модел ОКЗИ–Природа, който представлява централен елемент на дисертационния труд. Моделът е структуриран ясно и последователно, като следва логиката на откривателската дейност чрез етапите: интерес – формулиране на въпроси – извеждане на хипотези – проверка и изследване – създаване на продукт – рефлексия. Тази последователност осигурява вътрешна логика и функционална завършеност на педагогическия процес. Положително е, че докторантката не се ограничава до декларативно представяне, а разгръща модела чрез конкретни тематични реализации, които демонстрират неговото прилагане в реална образователна среда. Това придава на разработката практико-приложен характер и позволява да се проследи как концептуалната рамка се реализира в конкретни педагогически действия.

Съществен акцент на труда е интегративният характер на модела ОКЗИ–Природа, който съчетава структурирана откривателска логика; работа в природна и реална среда като автентичен контекст за учене; създаване на творчески продукт като материализация на изследователския процес; процесна рефлексия като механизъм за осмисляне и надграждане на ученето. Така моделът обединява когнитивни, поведенчески и социално-рефлексивни измерения на креативността и ги поставя в системна педагогическа рамка. Особено силна страна на разработката е постигнатата вътрешна съгласуваност между теоретичната рамка, операционализацията на понятието „креативност“, авторския модел и използвания диагностичен инструментариум. Това осигурява

логична връзка между концептуалното равнище и емпиричната проверка и засилва практическата стойност на дисертационния труд.

В **четвърта глава** са представени резултатите от емпиричното изследване, включващо както експерименталното апробиране на модела ОКЗИ-Природа чрез дизайн А-В-А, така и данни от предварителното проучване, което не само допринася за по-пълно проследяване на изследвания проблем, но и изпълнява обосноваваща функция при конструирането на модела и служи като емпирична основа за последващата експериментална работа. Количественият анализ включва дескриптивна статистика, t-тестове за зависими и независими извадки и изчисляване на ефекта на въздействие (Cohen's d), което осигурява както установяване на статистическа значимост, така и оценка на силата на регистрираните промени. Отчетени са статистически значими подобрения в експерименталната група по ключови показатели – когнитивна креативност, изследователско поведение и творческа продуктивност. Сравнението между констатиращия и контролния етап показва по-изразена положителна динамика в експерименталната група спрямо контролната, което позволява аргументирано да се приеме, че установените промени са резултат от целенасоченото педагогическо въздействие чрез модела. Допълнителна стойност на анализа има включването на данни от предварителните анкетни проучвания, наблюдения и качествен анализ на процесуалните прояви, които не само обогатяват интерпретацията на количествените резултати, но и осигуряват контекст за тяхното разбиране и обвързване с реалните педагогически практики.

5. Научнотеоретични и практико-приложни приноси

Приемам и се съгласявам с научните приноси, посочени от Николина Гаврилова, като отчитам като най-значими следните приноси:

- Разработване и емпирично апробиране на авторски педагогически модел за стимулиране на креативността чрез откривателско учене в занимания по интереси.
- Операционализиране на креативността чрез ясно структурираната система от критерии и индикатори, приложими в начална училищна възраст.
- Емпирично проследяване на динамиката на развитие на креативността чрез комплексен изследователски инструментариум.

- Демонстриране на възможностите на заниманията по интереси като педагогически обоснована и функционална организационна форма за развитие на креативност и свързани с нея ключови компетентности.

Трудът има ясно изразена практико-приложна стойност и може да бъде използван като ресурс в подготовката на учители и в реалната училищна практика. Получените резултати и разработеният модел имат потенциал за адаптация и приложение в различни образователни контексти, включително в рамките на извънкласни дейности и други организационни форми на обучение в началните класове.

6. Автореферат

Авторефератът е с обем от 30 страници и включва структурирано представяне на основните компоненти на дисертационния труд – увод, постановка на проблема, четири глави, изводи, научни и практико-приложни приноси, както и списък на използваните източници и публикации по темата .Той отразява коректно и в синтезиран вид съдържанието на дисертацията, като представя ясно целта, задачите, методологията и основните резултати от изследването.

7. Публикации по темата на дисертацията

От представените публикации по темата на дисертационния труд е видно, че Николина Гаврилова има общо 4 научни публикации, от които 3 са публикувани, а 1 е под печат. Статиите са включени в научни издания и сборници с рецензиране, което свидетелства за участие на докторантката в научния диалог по изследваната проблематика. Една от публикациите е в съавторство с научния ръководител. Тематичната насоченост на публикациите съответства пряко на изследователската проблематика на дисертационния труд – креативност, откривателско учене и STEM/STEAM обучение в началните класове, както и тяхното приложение в заниманията по интереси.

Представените публикации отговарят на минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ и осигуряват необходимата научна апробация на резултатите от дисертационния труд.

8. Лични впечатления

Познавам Николина Гаврилова като докторант в катедра „Начална училищна педагогика“. Имали сме възможност да участваме в общи научни издания, включително в сборник, посветен на STEM/STEAM обучението. Впечатленията ми са за колега с устойчив интерес към изследваната проблематика и с ангажираност към педагогическата практика, което намира отражение и в представения дисертационен труд.

9. Бележки, препоръки и въпроси

В дисертационния труд могат да се открояят някои аспекти, които имат характер на наблюдения и насоки за по-нататъшно доразвиване:

1) Трудът би спечелил от по-ясно и компактно структуриране на методологичната рамка, така че още в началото на съответната глава да бъдат обобщено представени общият изследователски дизайн, логиката на отделните етапи, както и връзката между целта, задачите, хипотезата и процедурната организация на изследването. В настоящия вариант тази рамка е частично разпределена в различни подраздели, което на места създава усещане за фрагментираност и затруднява цялостното възприемане на дизайна като единна методологична конструкция.
2) В частта, посветена на предварителното проучване, може да се засили аналитичната прецизност чрез по-пълно количествено представяне на резултатите, включително чрез по-систематично включване на числови стойности, процентни разпределения и обобщени показатели. В настоящия вариант анализът е предимно описателен, което в известна степен ограничава възможността за по-прецизно проследяване и съпоставяне на установените тенденции.
3) Цялостното въздействие на труда би се засилило чрез по-ясно обособено заключение, което да синтезира основните резултати, изводи и приноси от изследването. В настоящия вариант изводите са представени, но липсва отчетливо финално обобщение, което да обедини теоретичните и емпиричните постижения и да подчертае цялостния принос на разработката.
4) С оглед на изразената практико-приложна насоченост на труда, разработеният модел създава предпоставки за последващо разработване на методически материали или помагало, насочени към неговото по-широко

приложение в училищната практика, което формулирам като препоръка към авторката.

Посочените бележки и препоръки имат конструктивен характер и не поставят под съмнение научната стойност, целостта и приносния характер на дисертационния труд.

Въпросът ми към изследователката е:

- *Как виждате възможностите за адаптиране и разширяване на модела ОКЗИ–Природа в различни образователни контексти – както в рамките на задължителната урочна система, така и в други форми на обучение?*

10. Заключение

Дисертационният труд на Николина Петрова Гаврилова представлява самостоятелно, задълбочено и научно аргументирано изследване с ясно изразена практическа насоченост. Разработеният авторски модел и проведената емпирична проверка допринасят за обогатяване на методиката на обучението в начален етап и за по-прецизно педагогическо осмисляне на развитието на креативността. Трудът отговаря на всички изисквания за дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

Предвид гореизложеното, давам **положителна оценка** на представения дисертационен труд и предлагам на уважаемото научно жури да гласува за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ на Николина Гаврилова в област на висше образование 1. Педагогически науки, ПН 1.3. Педагогика на обучението по …(Методика на обучението в детската градина и началното училище по родинознание и природознание).

14.04.2026 *г.* .....

доц. д-р Любка Алексиева